

מאמר ג אוצר החכמה

נר חנוכה משמאל ומזוזה בימין

1234567 נר חנוכה משמאל ומזוזה בימין כדי שיהיה מסובב במצוות

א איתא בגמ' (שבת כב, א) והיכא מנח ליה, רב אחא בריה דרבא אמר מימין, רב שמואל מדפתי אמר משמאל, והילכתא משמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין, ע"כ.

ובפשוטו נראה דענין זה שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין, פירושו שיהיה מסובב במצוות, דמאחר שיש לו כבר מזוזה בימינו, עדיף טפי שידליק הנר חנוכה בשמאלו כדי שעיי"ז יהיה מסובב במצוות, ומעלה זו עדיפא ממעלת הדלקת נר חנוכה בימין. וכ"כ החיי אדם (כלל קנ"ד סקי"ג) וז"ל, מצוה מן המובחר, שיניחנה בטפח הסמוך לפתח משמאל כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, ונמצא שהוא מסובב במצוות, עכ"ל. וכ"כ המ"ב (סי' תרע"א סקל"ג).

קשר מיוחד בין מצות נר חנוכה ומצות מזוזה

ב אמנם בדברי חז"ל במס' סופרים (פרק כ, ג) מבואר דיש בזה עוד עומק, דמצות מזוזה ומצות נר חנוכה קשורים בעצם זל"ז, והלכך קבעו להדליק גרות חנוכה בשמאל כנגד המזוזה שבימין, משום שמשלימים זה את זה. שאמרו שם, נר חנוכה מצוה להניחו בפתח הסמוך לרה"ר שתהא מזוזה בימין ונר חנוכה משמאל, לקיים מה שנאמר (שיה"ש ז, ז) "מה יפית ומה נעמת" מה יפית במזוזה ומה נעמת בחנוכה, ע"כ. כלומר שהיופי של כלל ישראל והנעימות של כלל ישראל, נראה במה שמקיימים מצות מזוזה ומצות נר חנוכה, ומתוך שתיהם מתגלה מעלתם של ישראל שנאמר עליהם "מה יפית ומה נעמת". וצ"ב כיצד קשורים מצות מזוזה ומצות נר חנוכה, ששתיהם ביחד משלימות היופי והנעימות של כלל ישראל.

עוד ענין שיהיה בעה"ב בטלית ותפילין באמצע

ג עוד יש להעיר על דרך זה, על מה שמצינו בשאלתות (פר' וישלח אות כ"ו) הוספה על הגמ' וז"ל, ומאן דאמר משמאל קא סבר כי היכי דלהוי מזוזה מימין ונר

חנוכה משמאל ובעל הבית במלית מצוייצת ביניהן, ע"כ. ומבואר שגם מצות ציצית בכלל ענין זה, שיהיה מסובב גם במצות ציצית.

ועוד מצינו במאירי (שבת שם) בשם חז"ל שנכלל בזה גם מצות תפילין וז"ל, ומצד שמאל, כדי שתהא מזוזה בימין הנכנס וכו', ותהא נר חנוכה משמאל הנכנס, ופרשו בהגדה ויבא בעל הבית בתפלו ובמלית מצוייצת ביניהם, "חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם" (תהלים לד, ה), עכ"ל. ומבואר דחויין ממה שהוא מסובב בנר חנוכה ומזוזה וציצית, הוא מסובב גם בתפילין.

ולפי דברי הפוסקים הנ"ל מובן שהענין בכולם הוא שיהיה מסובב בהרבה מצוות. אמנם לפי מה שלמדנו מדברי המ"ם שאין הענין רק להיות מסובב במצוות, אלא שקשורים מצות מזוזה ומצות נר חנוכה זל"ז ומשלימות זא"ז, נראה לכאורה לפי"ד השאלות והמאירי דגם מצות ציצית ותפילין קשורים למצות נר חנוכה ומשלימות אותה. וכל זה טעון ביאור במה שייכות המצוות הללו למצות נר חנוכה.

ענין מצוות מזוזה וציצית ותפילין הוא הזכרון ביחוד ה' וקבלת עול מלכות שמים

ד] ונראה לבאר יסוד הדברים עפ"י דרכנו במאמרים הקודמים בענין קבלת עול מלכות שמים בחנוכה, דהנה הבאנו לעיל (מאמר א') דברי הסבא מקלם זצוק"ל, דעיקר יסוד מצות הדלקת נר חנוכה הוא שנוכר את הניסים שנעשו לנו בגלוי לעין כל למען נקבל עלינו עול מלכות שמים ברצון ובשמחה ד.

ועפ"י דברים אלו יש להבין הקשר המיוחד של מצות נר חנוכה למצוות מזוזה וציצית ותפילין, דהנה בספר החינוך (מצוה תכ"ג) ביאר שורש ענין מצות מזוזה וז"ל, משרשי המצוה להיות זכרון לאדם באמונת ה' בכל עת בואו לביתו וצאתו כמו שכתבתי בענין התפילין, עכ"ל. ופירושו, דלגבי מצות תפילין (מצוה תכ"ב) כתב החינוך בזה"ל, והענין בארבע פרשיות אלו יותר מבשאר פרשיותיה של תורה, לפי שיש באלו קבלת מלכות שמים ואחדות השם, וענין יציאת מצרים שהוא מכריח אמונת חידוש העולם והשגחת השם בתחתונים, ואלה הם יסודות

ד. וביארנו הענין לעיל מאמר א' עפ"י דהמהר"ל דמתוך אהבת ה' שעשה לנו ניסים ונפלאות, מקבלים אנו עלינו עול מלכותו יתברך. ובמאמר ב' ביארנו עפ"י דהצרור המור דהחשמונאים נצחו את המלחמה מתוך שהיו מייחדים את הקב"ה בכ"ה אותיות של פסוק 'שמע ישראל', ולכן גם אנו מייחדים את הקב"ה בשעת הדלקת הנרות ומקבלים עלינו עול מלכות שמים.

ירח ¹⁰⁰ נר חנוכה משמאל ומזוזה בימין למועדים רצה

דת יהודית, עכ"ל. וזהו מה שהזכיר במצות מזוזה שהוא כענין שכתב לגבי תפילין, דמצות מזוזה היא כמצות תפילין שענינה קבלת עול מלכות שמים, כי כתובים בהם פרשת "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", וע"י הזכרון באמונה בה' שהוא יחיד ומיוחד ארון הכל פועל כל המציאות, מקבל על עצמו עול מלכות שמים.

ובעין ענין זה ביאר החינוך (מצוה שפ"ו) בשורש מצות ציצית וז"ל, שורש המצוה נגלה בכתוב שהיא למען נזכור כל מצוות השם תמיד, ואין דבר בעולם יותר טוב לזכרון כמו נושא חותם אדוניו קבוע בכסותו אשר יכסה בו תמיד ועיניו ולבו עליו כל היום, עכ"ל. והיינו דענינה של מצות ציצית הוא לזכור שהוא עבד ה', דע"י שנושא חותם אדוניו בכסותו, נזכר בכל מצוותיו כדכתיב "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'" (במדבר טו, לט), שהציצית הם מזכרת לכל התרי"ג מצוות שהם כלל כל עבודת ה', ומתוך כך נזכר שהוא עבד ה' ומשועבד לעבדו תמיד, וע"י שיש לו תמיד בדעתו ומחשבתו שהוא עבד ה' מקבל על עצמו עול מלכות שמים בתמידות.

וכל זה מבואר ברמב"ם (הל' מזוזה פ"ז הי"ג) וז"ל, חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביהוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים, אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שהדי יש לו מזכירים רבים, והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר "חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם" (תהלים לד, ח), עכ"ל. ר"ל דיסודה של מצות מזוזה היא להזכיר לאדם אמונת היחוד, שהבורא עולם הוא יחיד ואין יחידות כמוהו, ומתוך כך זוכר שאין שום דבר אחר בעולם, ומיד חוזר לדרכו והולך בדרכי מישרים, וזהו שמירתו של האדם בבואו ובצאתו. וכמו"כ נזכר הוא ע"י התפילין שבראשו ובזרועו והציצית שבבגדו, דעל ידם יש לו 'מזכירים רבים', וזוכר תמיד מלכותו יתברך, ועי"ז מוחזק הוא שלא יחטא.

הקשר של מצות הדלקת נ"ח למצוות מזוזה וציצית ותפילין, שהם מצוות של קבלת עול מלכות שמים

ה] ומאחר דיסודם של מצוות אלו - מזוזה תפילין וציצית - הם מענין קבלת עול מלכות שמים, מובן מאד איך הם קשורים למצות נר חנוכה, דהלא גם מצות

גר חנוכה נקבע לענין זה שיקבל עליו עול מלכות שמים ברצון ובשמחה כדברי הסבא מקלם זצוק"ל, ונמצא דמצוות גר חנוכה ומזוזה ותפילין וציצית יסוד אחד להם, שכולם מענין קבלת עול מלכות שמים.

וממילא מובן מה שקבעו חז"ל להדליק גר חנוכה בשמאל, שהוא כדי שיהיה מסובב במצוות שענינם אחד, שע"י שהוא מסובב בכל המצוות הללו יקיים מצות גר חנוכה בקבלת עול מלכות שמים בשלימות. והיינו דמלבד מה שמקבל עול מלכות שמים מתוך התבוננות בניסים ונפלאות שעשה לנו הקב"ה, וחסדיו המרובים, שמתוך התבוננות זו בא לידי קבלת עול מלכותו יתברך על עצמו ברצון ובשמחה כמשנ"ת, נוסף על זה הוא גם מסובב במזוזה ותפילין שמזכירים לו ייחוד ה', ויש בהם קבלת מלכות שמים ואחדות ה', וגם לבוש הוא בטלית מצוייצת ביניהם, שמזכירו שהוא עבד ה' ונושא עליו חותמת של עבדות שמזכיר לו שהוא עבד המלך, ועי"ז מקבל על עצמו עול מלכותו ועול המצוות שנצטוו עליהם, ומתוך זה מקיים מצות גר חנוכה בשלימות בקבלת עול מלכות שמים ברצון ובשמחה.

'מה יפית' - במזוזה, 'ומה נעמת' - בחנוכה

[ו] לפי"ז מובן עומק ענין הקשר שנאמר במעלתם של ישראל בקיום מצוות גר חנוכה ומזוזה, שע"ז נאמר "מה יפית ומה נעמת" במצות גר חנוכה ומזוזה כדאיתא במס' סופרים, ששניהם ענין אחד וקשורים זה לזה, שבשניהם נחשבים ישראל יפים ונעימים שבהם מתגלה שמקבלים על עצמם עול מלכות שמים, והם עבדי ה', שזהו עיקר מעלתם של ישראל.

הדלקת נרות חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד

[ז] עפ"י מה שנתברר בג' המאמרים הללו, דיסוד מצות הדלקת נרות חנוכה הוא לקבל עלינו עול מלכות שמים, יש לבאר לשון הרמב"ם (פ"ד הי"ב) וז"ל, מצות גר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאוד, עכ"ל. דלכאורה צ"ב בלשונו למה נתייחדה מצוה זו שהיא 'מצוה חביבה עד מאד' יותר ממצוות אחרות.

אמנם לפי דברינו יש לפרש דמכיון שמצות הדלקת נ"ח היא מצוה יסודית כ"כ, ועיקר גדול בתורה, שעל ידה מקבל האדם על עצמו עול מלכות שמים, וזהו עיקר נקודת ההתחלה והתכלית של כל יהודי לקבל על עצמו עול מלכות שמים, ולקבל את הקב"ה למלך ולהיות לו לעבדים, לכך נחשבת מצוה חביבה עד מאד יותר ממצוות אחרות.

ירח נר חנוכה משמאל ומזוזה בימין למועדים רצו

ובודאי זו היא עבודת האדם כל ימות השנה, וזו היא יסוד עניינם של הרבה מצוות כמוזוזה ציצית ותפילין וכדו' כמו שנתבאר, ובפרט מצות קר"ש פעמיים בכל יום, שענינה לקבל עליו עול מלכות שמים, כלשון חז"ל (ברכות יג, א) בענין פרשת שמע 'כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה', כמשנ"ת לעיל (מאמר ב'), בימי החנוכה נתוסף מצות הדלקת נרות חנוכה לקבל עליו עול מלכות שמים ברצון ובשמחה.

www.otzar.org

וי"ל עוד, דבחנוכה נקל יותר לקבל עליו עול מלכות שמים, כי בכל ימות השנה עבודה קשה היא לקבל על עצמו עול ושיעבוד, מחמת גופו החמרי וגשמויות החושים שמכבידים על האדם ומונעים אותו מלקבל על עצמו עול מלכות שמים, אמנם בימי החנוכה כשמתבוננים בשעת הדלקת הנרות בניסים ונפלאות שעשה לנו הקב"ה, באים לידי אהבה רבה ומקבלים אנו עלינו עול מלכות שמים ברצון ובשמחה. וזוהי החביבות המיוחדת במצות הדלקת נ"ח, שמתוכה מתעורר האדם לקבל על עצמו עול מלכות שמים ברצון ובשמחה.

זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ה'

ח] והנה מרן ראש הישיבה זצ"ל ביאר במשנת רבי אהרן (ח"ג עמ' ע"א) יסוד ענין המצוות שניתנו לזכר הניסים והנפלאות שעשה לנו הקב"ה, והוא עפ"י מש"א דוד המלך ע"ה (תהלים קיא, ד) "זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ה'", חז"ל, מלבד הנפלאות עצמם עוד עשה זכר לנפלאותיו, היינו כל המצוות הקשורות לנפלאות השי"ת, כי 'חנון ורחום ה'', וזה הוא מצד רחמיו עלינו, כדי שיתברר בנפשותינו בהכרה ברורה עניני השגחת השי"ת בפרטיות, נגד הרגל הטבעיות השולט עלינו מצד ריבוי הדברים ההולכים, לפי ראות עינינו, כמהלך הטבעי וכו', אך מ"מ יש מקום למטעות והטעות בזה גדולה, ולכן בחדו"ד עשה זכר לנפלאותיו, שייקבע בנפשותינו השגת הכרת השי"ת, וגם שנכיר חסדיו עמו, עכ"ל.

ולפי דברינו הנ"ל מתברר עוד נקודה בענין זה, שתוכן ענין ה'זכר' שעשה הקב"ה לנפלאותיו במצות הדלקת נ"ח, היא לתכלית הזו שמתוכה נקבל עלינו עול מלכותו יתברך ברצון ובשמחה, ע"י ההכרה בנפלאותיו וחסדיו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

ותקוותינו שההשפעה הרוחנית וההתעלות שזוכים להשיג בימי החנוכה, והקבלת עול מלכות שמים שמקבלים בימי החנוכה ברצון ובשמחה, תימשך

לנו לכל ימות השנה. וכמו שר"ה הוא ראשית כל השנה בקבלת עול מלכות שמים ביראה, כך תתקיים ההשפעה של ימי החנוכה בקבלת עול מלכות שמים באהבה ברצון ובשמחה לכל השנה.

אוצר החכמה

אה"ח 1234567

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org